

سنجش میزان احساس امنیت گردشگران در فضای کلانشهرها (مورد مطالعه: کلانشهر تبریز)

حسن اسماعیل زاده^۱، آرمان مسلمی^۲، حسین حسین زاده^۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۲/۰۱
تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۳/۲۰

از صفحه ۲۵ تا ۴۸

بزهنامه جغرافیای انتظامی
سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴

چکیده

امروزه بیشتر کلان شهرها از پتانسیل و توانایی لازم برای گردشگری خصوصاً در سطح ملی و بین المللی برخوردار بوده و جمعیت زیادی از گردشگران را به طرف خود جذب می کنند لذا توجه به امنیت اجتماعی آن ها در چنین شهرهایی امری لازم و ضروری است. فقدان امنیت و یا احساس عدم امنیت در بین گردشگران می تواند این صنعت درآمدزا را تهدید کند. براین اساس، هدف این تحقیق، بررسی و تحلیل میزان امنیت اجتماعی گردشگران در شهر تبریز است. این پژوهش از نوع تحقیقات توصیفی^۰ تحلیلی بوده و برای جمع آوری داده ها از روش های کتابخانه ای و میدانی (پرسشنامه، و مشاهده) استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از آزمون های آماری توصیفی و استنباطی شامل میانگین گیری، آزمون های t-test، رگرسیون چندمتغیره، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر در نرم افزار SPSS استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش را، گردشگران شهری داخلی وارد شده به شهر تبریز در سال ۱۳۹۴ تشکیل می دهد که با استفاده از فرمول کوکران، برابر با ۳۸۴ نمونه برآورد شده است، و این رقم جهت اطمینان بیشتر به ۳۹۰ نفر افزایش داده شده است. روش نمونه گیری به شیوه تصادفی از نوع خوشه ای چند مرحله ای می باشد. اعتبار ابزار تحقیق با استفاده از اعتبار صوری و پایایی سؤالات آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در حد بالاتر از ۰/۷ مورد تایید قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان می دهد که میزان تحصیلات، سن، سواد، وضعیت تأهل، میزان درآمد، نقش نیروی انتظامی و رسانه ها به مقدار بسیار زیادی بر میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران شهری تأثیر داشته و در این میان وضعیت کالبدی^۰ فیزیکی شهر تبریز کمترین تأثیر را از نظر گردشگران شهر داشته است.

کلید واژه ها: امنیت اجتماعی، گردشگری شهری، فضاهای شهری، شهر تبریز.

۱- استادیار گروه جغرافیای انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران esmaeilzadeh2000@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران (نویسنده مسئول) Arman.Moslemi1@gmail.com

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران Hosseinzadeh198@gmail.com

مقدمه

بر اساس آمار سازمان جهانی گردشگری، ۸۵ درصد کشورها در سال ۲۰۱۱، شاهد رشد مثبت ورود گردشگران خارجی به کشورشان بوده‌اند و پیش‌بینی می‌شود این روند در سال‌های آتی ادامه پیدا کند. شورای جهانی سفر و گردشگری تخمین زده است که این صنعت در طی چند سال آینده در سطح جهانی ۴ درصد رشد خواهد داشت. کشورهایی که شاهد بیشترین میزان رشد در سال ۲۰۱۱ بوده‌اند، عبارت‌اند از عربستان سعودی، بوتان، گرجستان، میانمار (برمه)، سریلانکا، و پالاو (سازمان جهانی توریسم سازمان ملل متحد، ۲۰۰۷). از آنجا که در سطح کشورهای در حال توسعه برخورد مناسب و منطقی با گردشگران و امنیت اجتماعی و به تبع آن احساس امنیت در افزایش میزان گردشگری هر منطقه‌ای حائز اهمیت است، بنابراین کشور ایران و علی‌الخصوص کلان‌شهر تبریز از این قاعده مستثنی نیست. طبق اعلام بسیاری از سازمان‌های بین‌المللی، اگر یک جهانگرد خاطره بدی از یک کشور داشته باشد این موضوع را به ۷۰ الی ۸۰ نفر انتقال خواهد داد. این در حالی است که اگر فرد مذکور با برخورد مناسبی روبه‌رو شود آن را تنها به ۱۰ نفر خواهد گفت، لذا تأثیر برخوردهای غلط و نامناسب با گردشگران خارجی بسیار نامطلوب و مخرب است (شکر بیگی و همکاران، ۱۳۹۰).

از سویی دیگر، بین توسعه صنعت گردشگری و امنیت رابطه متقابل وجود دارد. امنیت نیز از جمله پدیده‌های مهم و شایان توجهی است که از نیازها و ضرورت‌های اساسی و پایه‌ای فرد و جامعه به شمار می‌رود و فقدان آن یا اختلال در آن، پیامدها و بازتاب‌های نگران‌کننده و خطرناکی به دنبال دارد و تأمین و مراقبت از آن در فرایند پایایی و پایداری امنیت در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی نظامی و جغرافیایی از مطلوبیت ویژه‌ای برخوردار است و در همین رابطه دولت‌ها و نظام سیاسی، سالانه بودجه‌های هنگفتی را هزینه می‌کنند. یکی از انواع امنیت، امنیت اجتماعی است که از جایگاه و موقعیت برجسته‌ای برخوردار بوده، تولید و تأمین آن و همچنین پایدار سازی آن نیازمند بسترها و زمینه‌های نسبتاً پیچیده‌ای بوده و آسیب‌پذیری و زوال آن نیز تحت تأثیر زمینه‌ها و متغیرهای متفاوتی است که شناخت و معرفت بر آنها نیز ضرورتی اساسی دارد (ترابی و همکاران، ۱۳۸۳). احساس امنیت پدیده‌ای چند بعدی است که صرفاً بر افراد تحمیل نمی‌شود بلکه اکثر افراد جامعه بر اساس نیازها، علایق،

خواسته‌ها و توانمندی‌های شخصی و روانی خود در ایجاد و از بین بردن آن نقش اساسی دارند (بیات، ۱۳۸۸: ۳۲). نکته‌ای که بایستی به آن توجه شود، نقش و اهمیت وجود احساس امنیت در افراد در بعد ذهنی در کنار وجود امنیت در بعد عینی است و به همین دلیل برخی از صاحب‌نظران، احساس امنیت را مقدم بر وجود عینی امنیت معرفی می‌کنند (کرامتی، ۱۳۸۵: ۱۵۱). مازلو امنیت را شامل امنیت شخصی در برابر جرایم، امنیت مالی و شغلی، بهداشت و سالم بودن در برابر حوادث و ... قرار داده است (سام آرام، ۱۳۸۸: ۲۱). از آنجا که داشتن احساس امنیت از ملزومات اساسی توسعه پایدار هر جامعه‌ای به شمار می‌آید، شناخت درست عوامل مؤثر بر آن از سوی نیروی انتظامی می‌تواند احساس امنیتی پایدار را چه به لحاظ فردی و چه اجتماعی به وجود آورد (دفتر تحقیقات کاربردی نیروی انتظامی استان لرستان، ۱۳۸۹). با توجه به اینکه در ارزیابی توسعه صنعت توریسم در هر کشور یا شهری، ابعاد فرهنگی این صنعت بیشتر از سایر موارد مورد ارزیابی قرار می‌گیرد، لذا بحث امنیت و بالاتر از آن احساس امنیت توریسم در توسعه این صنعت از رویکرد فرهنگی دارای اهمیت بیشتری است. همچنین یکی از اساسی‌ترین متغیرهایی که در مورد امنیت و احساس امنیت نقش دارد، عملکرد نیروهای انتظامی، رسانه‌ها، فضاهای شهری، پایگاه اجتماعی^۵ اقتصادی گردشگران در این زمینه است. هدف از انجام این پژوهش، بررسی وضعیت امنیت اجتماعی شهر تبریز از منظر گردشگران داخلی و همچنین سنجش اثر امنیت اجتماعی بر مسافرت گردشگران داخلی به شهر تبریز می‌باشد. بر این اساس، مهم‌ترین فرضیه‌های پژوهش حاضر به شرح زیر می‌باشد:

- بین متغیرهای جنسیت، میزان تحصیلات، تأهل، سن و درآمد گردشگران و میزان احساس امنیت اجتماعی آنان رابطه معناداری وجود دارد.
- وضعیت کالبدی- فیزیکی نامناسب شهر تبریز در میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران تأثیر منفی دارد.
- بین عملکرد نیروی انتظامی با میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران رابطه معناداری وجود دارد.

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴)

- به نظر می‌رسد فعالیت رسانه‌ها بر میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران تأثیر گذارند.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

واژه اکولوژی، اولین بار توسط ارنست هاکل مطرح شد. اکولوژی در حقیقت به روابط و مناسبت‌های مشترک میان انسان و طبیعت تعریف می‌شود. در دیدگاه اکولوژی، بر محیط و فضایی که مجرم در آن مرتکب جرم می‌شود تأکید دارد و شرایط محیطی را در بروز جرایم مؤثر می‌داند (شایسته زرین، ۱۳۸۷: ۱۴). دیدگاه شرم، کارتین و برگر در سال ۱۹۸۹ بر پایه نوعی علت‌شناسی مکانی جرم استوار شد. طبق این نظریه برخی محدوده‌ها با نقاط خاصی در شهر به دلیل وجود برخی عناصر کالبدی، اجتماعی و اقتصادی دارای تعداد جرم زیادی می‌باشند که گره‌های شهری، برخی گذرها و حواشی شهرها دارای این خصیصه هستند (شرمن، ۱۹۸۹: ۵۵ به نقل از پورا احمد، ۱۳۸۲: ۸۳). این تئوری برای اولین بار در سال ۱۹۶۹ توسط جفری مطرح شد. جفری برخلاف جامعه‌شناسان که توجه بسیاری بر عوامل اجتماعی مؤثر بر جرم داشته و به عوامل محیطی توجهی نکرده‌اند بر فرصت‌هایی که محیط در اختیار مجرمان قرار می‌دهد تأکید داشت و جرایم گوناگون را ناشی از این فرصت‌های محیطی می‌دانست. مطابق دیدگاه CPTED، از طریق برنامه‌ریزی و مدیریت محیط فیزیکی و کنترل کاربری‌های اراضی می‌توان به کاهش نرخ جرایم در جامعه کمک کرد (شایسته زرین، ۱۳۸۷: ۱۴).

همبستگی به عنوان مهم‌ترین عامل تعیین کننده و خلاق در جامعه است و عنصر اصلی تداوم، حیات اجتماعی، نظم اخلاقی است که شامل مجموعه‌ای از قواعد که بر روابط اجتماعی حکم فرماست. در نتیجه امنیت اجتماعی معلول نظم اخلاقی یا اخلاقیات مشترک است، به گونه‌ای که با حضور ارزش‌ها و باورهای مشترک افزایش می‌یابد (آرون، ۱۳۷۰: ۳۶۹). امنیت اجتماعی در ارتباط با کار، معنا و مفهوم می‌گیرد، زیرا که انسان به موازی‌کاری، امکان تعریف می‌یابد و امنیت اجتماعی به شرایطی اطلاق می‌شود که حرف و مشاغل گوناگون، استقلال و آزادی عمل خود را حفظ نمایند و با اختیار در تنظیم روابط تولیدی قادر به حمایت و دفاع از اعضای فرد در مقابل تهدیدها و آسیب‌های مختلف باشند. امنیت اجتماعی یعنی حفظ نیروهای تولیدی در شرایطی

که انسان‌ها بتوانند در عرصه‌های متعدد و متنوع روند تولید، به انسان بودن خود جامه عمل ببوشانند (کیوستیو، ۱۳۷۸: ۴۵). امنیت اجتماعی با حفظ و ادامه توانایی نهادهای جامعه برای انجام وظایف کارکردیشان فراهم می‌شود، یعنی امنیت اجتماعی با ایجاد و حفظ شرایطی، بسترهای لازم را برای کارکرد نهادهای اجتماعی فراهم می‌نماید تا در انسجام جامعه نقش ایفاء نمایند. امنیت اجتماعی از نهادهای جامعه‌پذیر ریشه گرفته و اعتماد، اطمینان، همکاری، همیاری از جمله شاخص‌های آن بوده و زور و قدرت در امنیت اجتماعی ابزار کارآمد نخواهد بود، بلکه ابزارهای اطلاع رسانی و آموزش مفید می‌باشند. از نظر پارسونز، مهم‌ترین بعد امنیت اجتماعی، امنیت فرهنگی است که خرده نظام‌های اجتماعی به آن احتیاج دارند (ترنر، ۱۳۷۳: ۸۱).

به نظر زیمل، نبود تجانس و ناهمگونی شهرها به دلیل هجوم مهاجران و مردمانی با ریشه‌های قومی، فرهنگی و نژادی و با سطح زندگی متفاوت موجب بروز ناهماهنگی و تضاد در درون شهرها می‌شود و زندگی شهری را در عین تنوع دشوارتر می‌سازد و تسامح بیشتری را طلب می‌کند. در چنین وضعیتی آنومی یا بی‌هنجاری در شهرها توسعه پیدا می‌کند و به تضعیف انسجام مکانیکی و رشد زندگی مصنوعی و غیرشخصی کمک می‌کند. همین امر موجب توسعه قشربندی و انشقاق گروه‌ها و فاصله اجتماعی شده نابرابری‌ها و تضادها را افزایش می‌دهد و به دنبال آن آسیب‌های مختلف اجتماعی مثل سرقت و قتل در شهرها گسترش می‌یابد. ساندرز در معرفی آرای زیمل می‌نویسد: افزایش در فاصله اجتماعی نه تنها بر پیچیدگی حوزه آزادی‌های فردی می‌افزاید، بلکه درجه تمایزات فردی و گروهی را هم بیشتر می‌نماید (sanderson، ۱۹۹۳: ۹۱). به نظر زیمل تماس فیزیکی نزدیک بین افراد متعدد لزوماً تغییراتی را در وسایل به نظر جهت‌یابی و برقراری ارتباط با محیط شهری و به ویژه با افراد دیگر به همراه دارد (زیمل، ۱۳۷۲: ۲۳).

در میان اندیشمندان حوزه جامعه‌شناختی، برای تبیین احساس امنیت از نظریات گالبرایت و بنتام استفاده شده است. در نظر گالبرایت، احساس امنیت تحت تأثیر عواملی چون مطالبات شهروندان و رضایت‌مندی افراد از کیفیت خدمات ارائه شده نظام قرار می‌گیرد (افتخاری، ۱۳۸۲: ۱۰۱). بنتام، رفاه و تامین اجتماعی را از شاخص‌هایی می‌داند که کلیت و جامعیت زندگی اجتماعی بشر را در حال و آینده از حیث عینی و ذهنی در بر می‌گیرد و یکی از شاخص‌های آن حمایت اجتماعی است. بنتام، حمایت

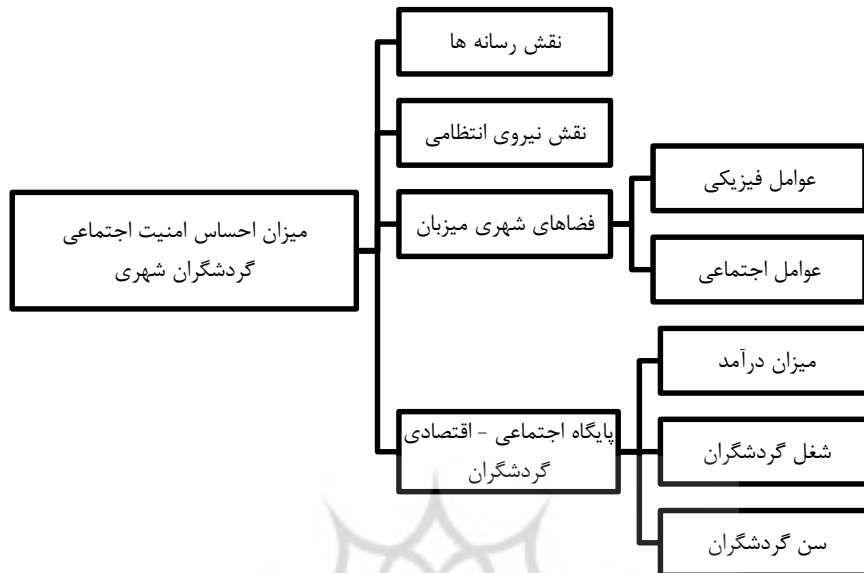
پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴)

اجتماعی را شامل پرداخت‌های انتقالی و طرفداری‌های مستقیم و غیرمستقیمی که به وسیله سازمان‌ها به افراد ارائه می‌شود تعریف می‌کند و معتقد است هر چه حمایت اجتماعی بیشتر و کارآمدتر باشد پیشگیری از آسیب‌ها و مقابله و درمان آنها بهبود می‌یابد (ماهر، ۱۳۸۴: ۱۳۹). در حوزه روانشناختی نیز از نظریه‌های فروم و کلندرمن بهره گرفته شده است. از نظر فروم بین احساس تعلق با احساس امنیت افراد رابطه‌ای بنیادین وجود دارد، از نظر ایشان اگر افراد احساس تعلق کمتری داشته باشند، آنان احساس عدم بیگانگی و ناامنی خواهند کرد و هر چه افراد احساس تعلق بیشتری داشته باشند به همان اندازه احساس امنیت آنان بالاتر خواهد رفت (لاندرین، ۱۳۷۸: ۲۹۹). کلندرمن نیز نقش مشارکت را به عنوان یک فرایند اجتماعی، انکارناپذیر می‌داند. از نظر ایشان انگیزه مشارکت افراد با احساس امنیت آنان ارتباط دارد. ایشان در مشارکت به انگیزه‌های اجتماعی اشاره دارد و انگیزه‌های اجتماعی را در قالب واکنش دیگران به عمل مشارکت می‌بیند که می‌تواند بر احساس ناامنی و یا امنیت افراد اثرگذار باشد (بیات، ۱۳۸۸: ۵۰).

جدول ۱: شاخص‌ها و نظریات ارائه شده در ارتباط با امنیت اجتماعی

نظریه	شاخص‌های ارائه شده
شیکاگو	شرایط محیطی
مکان‌های جرم خیز	عناصر کالبدی، اجتماعی و اقتصادی
پیشگیری از جرم	فرصت‌های محیطی
جامعه شناختی	رفاه و تامین اجتماعی، پرداخت‌های انتقالی و طرفداری‌های مستقیم و غیرمستقیم
روان شناختی	مشارکت افراد
امیل دورکیم	همبستگی اجتماعی
مارکس	کار و روابط تولیدی
پارسونز	اعتماد، اطمینان، همکاری و همیاری، اطلاع رسانی و آموزش
زیمل	عدم تجانس و ناهمگونی شهرها

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق

ماخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴

برای حفظ انسجام و اختصار پژوهش، تحقیقات پیشین در دو دسته تقسیم گردیده‌اند:

- ۱- پژوهش‌های داخلی   ۲- پژوهش‌های خارجی

جدول ۲: پیشینه تحقیق

ردیف	محققین	پژوهش‌های انجام شده	نتیجه
۱	جمیل صمدی بگه‌جان، (۱۳۸۴)	امنیت اجتماعی در سنج	آمار تحقیق، شامل کلیه شهروندان ۱۸ سال به بالای ساکن در مناطق مرکز و حاشیه سنج بود. محقق تأثیر متغیرهایی همچون پایگاه اقتصادی ^۱ اجتماعی، امنیت مالی، امنیت سرمایه‌گذاری، هویت قومی و امنیت سیاسی را بر امنیت اجتماعی (در دو بعد عینی و ذهنی) ساکنین مورد بررسی قرار داده است. مهمترین نتیجه این تحقیق نشان می‌دهد که افراد و خانواده‌ها، هرکدام تهدیدات و ناامنی خاص خود را دارا هستند اما مرکز ثقل تهدیدات، تهدیدهای اقتصادی می‌باشد. در واقع امنیت اجتماعی افراد و خانواده‌ها از سوی عوامل موجود در حوزه اقتصادی سلب و تهدید می‌شود.

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴)

ردیف	محققین	پژوهش‌های انجام شده	نتیجه
۲	جواد افشارکهن و محمد رحیقی یزدی (۱۳۹۲)	تأثیر عوامل محیطی و اجتماعی بر احساس امنیت شهری (مطالعه موردی: محلات منتخب شهر یزد)	با استفاده از ابزار پرسش‌نامه و آزمون‌های ضریب رگرسیون و پیرسون برای تحلیل داده به این نتیجه رسیده‌اند که متغیرهای فضای فیزیکی، قلمروگرایی، نظارت اجتماعی و تعاملات اجتماعی بر روی احساس امنیت تأثیر دارند ولی میان میزان جرم با احساس امنیت رابطه‌ای به دست نیامد. همچنین متغیرهای تصور مردم، دستیابی به امکانات و سخت کردن آماج جرم بر روی میزان جرم تأثیر دارند.
۳	احمد پوراحمد و همکاران (۱۳۹۲)	امنیت شهری؛ فضاهای عمومی بررسی و سنجش سطح امنیت پارک‌های شهری در منطقه ۲ شهر قم	با استفاده از روش توصیفی ° تحلیلی و به شیوه پیمایشی به این نتیجه دست یافتند که وضعیت امنیت در کل منطقه ۲ از دید شهروندان مناسب نیست که در این میان شرایط امنیت پارک‌ها در نواحی مجاور با محلات فقیر و حاشیه‌نشین مانند ناحیه ۳، به علت وضعیت نامناسب اجتماعی، فرهنگی و بویژه اقتصادی، نسبت به سایر نواحی دیگر بغرنج‌تر است.
۴	انجمن تخصصی معماری و شهرسازی (۱۳۹۲)	افزایش احساس امنیت فضاهای عمومی به خصوص پارک‌ها	با استفاده از اصول CPTED مطرح می‌نماید که عواملی از قبیل گذر از جامعه سنتی به جامعه صنعتی، نرخ بالای رشد جامعه و جوان بودن جامعه ایرانی، مشکلات سنگین اقتصادی، شیوع بیکاری و از همه مهم‌تر روحیه افسرده‌ی جامعه سبب آن شده است و با استفاده از روش انتخاب روشهای کنترل غیر طراحی مثل استفاده از سیستم مداربسته، حضور نیروهای امنیتی و سایر روش‌های مشابه اگرچه موجب بیرون راندن گروه‌های خاص با رفتارهای ناهنجار از پارک می‌شود؛ ولی این امر بر استفاده‌ی عمومی تأثیر سوء داشته و نارضایتی عمومی را در پی دارد. کلید حل مسئله، حضور گروه‌های مختلف مردمی در فضای پارک‌ها است.
۵	لایندستروم (۲۰۰۳)	تأثیر سرمایه اجتماعی بر احساس ناامنی در محله	جمعیت آماری تحقیق را افراد ۲۰ تا ۸۰ سال شهر مالمو سوئد تشکیل داده است. در این مطالعه، سرمایه اجتماعی با توجه به عوامل فردی و محله‌ای سنجیده شده و منظور از عوامل محلی، شرکت در انتخابات شهری بوده است. نتایج نشان داد که عوامل محله ای ۷/۲ درصد از کل واریانس احساس ناامنی افراد را تبیین می‌کند. در نهایت با حذف عوامل فردی سرمایه اجتماعی با توجه به مشارکت در انتخابات سنجیده شد و توانست تا حد زیادی احساس ناامنی افراد را تبیین نماید.
۶	لوپ (۲۰۰۴)	توریسم در اوگاندا	توریسم اوگاندا بر باغ‌های ملی‌اش متمرکز شده است، باغ‌های ملی می‌توانند یک نقشی پویایی را بین توریسم و روستاییان اوگاندا بازی کنند. با توجه به این، روستای Bigodi در کنار باغ ملی Kibale،

ردیف	محققین	پژوهش‌های انجام شده	نتیجه
			مکانی است که برای این تحقیق انتخاب شده است. داده‌های این تحقیق در درون یک چارچوب " تئوری زمینه‌ای یا بنیادی " تجزیه و تحلیل شده و از روش مقایسه پایدار نیز استفاده شده است. نتیجه تجزیه و تحلیل مقصود محلی از توسعه توریسم را نشان می‌دهد که توسط خود مردم بیان شده است.
۷	سانجا ساییل لب و بورات میلفتر (۲۰۰۶)	رویکرد منطقی نوینی برای توسعه توریسم پایدار در نواحی روستایی	هدف پژوهش تهیه مدلی سازمان یافته نوین برای نواحی مقصد گردشگری (نواحی میزبان) در مناطق روستایی بود. در این تحقیق آمده است که: ما رویکرد جدیدی برای مدیریت نواحی مقصد در مکان‌های غیر شهری ارائه می‌دهیم، مدیریت شبکه‌ای نهایی، مدیریت نواحی مقصد روستایی فهمیده و درک می‌شود. از خلاقیت‌های این روش این بود که مدل یکی از اولین رویکردهایی مدیریت نواحی مقصد را ارائه کرد و کاربردش را در طیف وسیعی از نواحی مقصد امکانپذیر ساخت و می‌تواند به دستیابی به ساماندهی بهتر کمک کرده و بنابراین، رقابت در نواحی مقصد را منجر می‌شود (Sonja sibila et al, ۲۰۰۶).

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش از نوع توصیفی^۵ تحلیلی بوده و جامعه آماری شامل گردشگران شهری وارد شده به شهر تبریز در سال ۱۳۹۴ می‌باشد که ابتدا آمار گردشگران از سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری اخذ شد که با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه تعیین شد. در این تحقیق با سطح اطمینان ۹۵ درصد، احتمال خطای ۵ درصد و با این فرض که ۵۰ درصد از جمعیت پاسخ یکسانی بدهند، حجم نمونه برای این شهر ۳۸۴ گردشگر به دست آمد که برای اطمینان بیشتر این رقم به ۳۹۰ گردشگر افزایش داده شد.

$$N = \frac{6843671 \cdot (1.96)^2 \cdot (0.21)}{6843671 \cdot (0.04)^2 + 1.96^2 \cdot (0.21)} = 384$$

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴)

روش نمونه‌گیری به روش تصادفی از نوع خوشه‌ای چند مرحله‌ای است. در نهایت برای تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیات از آزمون‌های آماری تحلیل واریانس، T تک نمونه‌ای، همبستگی پیرسون و فی استفاده شد.

یکی از روش‌های محاسبه قابلیت پایایی ضریب آلفای کرونباخ^۱ می‌باشد. که برای محاسبه آن در این پژوهش، مطالعه‌ای مقدماتی با توزیع ۴۰ پرسشنامه در قالب پیش آزمون استفاده شده است. سپس با استفاده از نرم افزار SPSS مقدار آلفا، برای کل پرسشنامه به شرح جدول ۴، به دست آمده است. در پژوهش‌های علوم انسانی، ضریب آلفای بالاتر از ۰/۷ قابل قبول می‌باشد (آذر و مومنی، ۱۳۸۳: ۲۰). لذا با توجه به اینکه هم آلفای تک تک ابعاد و هم آلفای کلی پرسشنامه بیش از ۰/۷ می‌باشد، می‌توان پایایی پرسشنامه‌های مذکور را مطلوب ارزیابی کرد.

جدول ۳: آلفای کرونباخ ابعاد امنیت اجتماعی

آلفای درونی	ابعاد امنیت اجتماعی
۰/۷۵۶	نقش فعالیت رسانه‌ها
۰/۸۲۲	نقش نیروی انتظامی
۰/۷۵۳	فضای شهری جامعه میزبان
۰/۷۶۵	پایگاه اجتماعی _ اقتصادی گردشگران

منبع: محاسبات نگارندگان در محیط Spss، ۱۳۹۴

محدوده مورد مطالعه

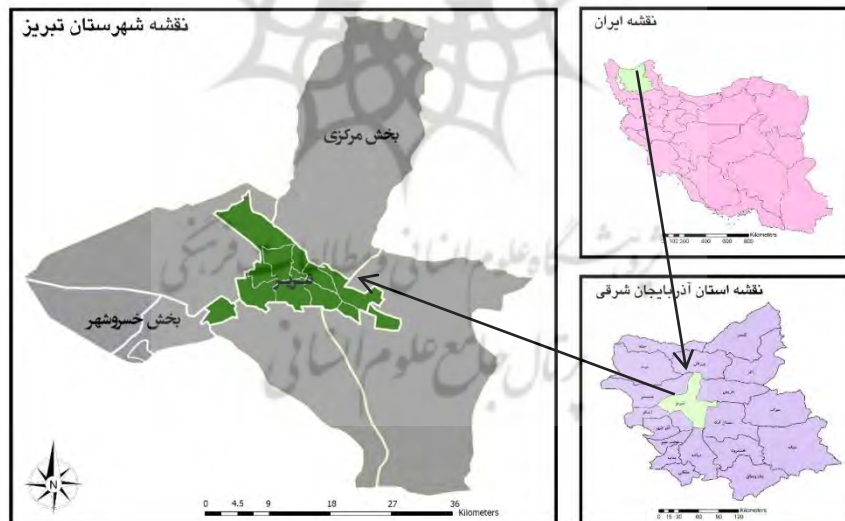
شهر تبریز، مرکز استان آذربایجان شرقی به عنوان بزرگترین شهر شمال غرب کشور، بر طبق سرشماری عمومی سال ۱۳۹۰ با جمعیتی بالغ بر ۱۴۹۴۹۹۸ نفر، پنجمین شهر پرجمعیت ایران می‌باشد (سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۰). این شهر از شمال به کوه عینالی، از غرب به جلگه تبریز و از جنوب به دامنه‌های کوه سهند محدود شده است. دارای زمستان‌های سرد و سخت و طولانی بوده و به علت وجود سلسله کوه‌های غربی ایران که چون سد مانع نفوذ هوای مرطوب مدیترانه به داخل ایران می‌گردد، بارندگی‌ها اکثراً به صورت برف بوده و به طور کلی در این منطقه فصل بهار کوتاه فصول زمستان و تابستان را از هم جدا می‌سازد (زنده دل، ۱۳۷۳: ۵۴). در واقع این شهر به

۱- Cronbach Alpha

دلیل داشتن جاذبه‌های متنوع مثل موزه‌ها، بناهای یادبود، مقبره‌ها، پارک‌ها، سالن‌های تئاتر و معماری‌های منحصر به فرد و تاریخی و مکان‌های مربوط به حوادث مهم و افراد مشهور، ازدیرباز دیار آشنای جهانگردان، سفرنامه نویسان، تجار و طالبان علم بوده است (تقوایی، مبارکی، ۱۳۸۸، ۶۲). جاذبه‌های گردشگری عمده ترین عامل جذب گردشگر است. جاذبه های گردشگری شهر تبریز به شرح ذیل است:

جدول ۴: جاذبه‌های گردشگری شهر تبریز

نام جاذبه	نوع جاذبه
روستای کندوان، ائل گلی، باغ گلستان، تالاب قوری گول، ارتفاعات سلطان داغی، ارتفاعات عینالی، باغلاباغی، باغ صاحب آباد، ارتفاعات سهند	طبیعی
مسجد کبود، مسجد ظهیریه، مسجد اوچگوزلی (سه چشمه)، مقبره الشعراء، مقبره دوکمال، بقعه صاحب الامر، کلیسای ارامنه به نام مریم مقدس، مدرسه صادقیه، مدرسه اکبریه	مذهبی
کاخ شهرداری تبریز، بقایای عمارت ربع رشیدی، خانه مشروطیت، خانه امیرنظام گروسی، خانه ادبی شهریار، خانه پروین اعتصامی، ارگ علیشاه، برج خلعت پوشان، بازار تبریز، بازار امیر، تیمچه مظفریه، پل‌های تاریخی بر روی مهران رود (پل آجی چای، پل سنگی، پل قاری) و کاروان سراهای موجود، موزه سفال تبریز، موزه سنجش، موزه قران و کتابت، موزه آذربایجان، موزه شهرداری	فرهنگی _ تاریخی

شکل ۲: محدوده مورد مطالعه

تحلیل یافته ها

طبق یافته‌های حاصل از پرسشنامه، ۶۰ درصد پاسخ‌دهندگان را مرد و ۴۰ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. ۶۷/۷ درصد از گردشگران خود را متأهل و ۳۲/۳ درصد مجرد عنوان کرده‌اند. اکثر گردشگرانی که به تبریز وارد شده‌اند از وضعیت اقتصادی نسبتاً مطلوبی برخوردار بوده‌اند و میانگین درآمدی آنان با جامعه میزبان برابر می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که ۱۹/۲ درصد زیر ۸۰۰ هزار تومان، ۳۷ درصد بین ۸۰۰ تا ۱۲۰۰ هزار تومان، ۴۲ درصد بین ۱۲۰۰ تا ۱۶۰۰ هزار تومان و ۱/۸ درصد بیش از ۱۶۰۰ هزار تومان بوده‌اند. همچنین توزیع فراوانی شغل گردشگران نشان می‌دهد که ۴۶ درصد شغل آزاد، ۲۵ درصد کارمند، ۱۵ درصد بازنشسته، ۸ درصد خانه‌دار و ۴ درصد بیکار می‌باشند. مهمترین دلایل بازدید گردشگران از شهر تبریز فراغتی و تفریحی که شامل بازدید از جاذبه‌های تاریخی^۵ فرهنگی با ۵۱ درصد و جاذبه‌های طبیعی شهر با ۲۲ درصد می‌باشد. ۱۵ درصد با هدف بازدید از دوستان و خویشاوندان و ۱۲ درصد با هدف تجاری و کاری وارد تبریز شده‌اند. بیش از ۷۵ درصد از آنان با وسیله نقلیه شخصی و مابقی با وسایل نقلیه عمومی مسافرت نموده‌اند. عوامل اقامت گردشگران در شهر تبریز نیز مورد بررسی قرار گرفته و پاسخ‌دهندگان بیش‌تر بر روی محل اقامت و قیمت مناسب مکان اقامت، امنیت مناسب در محل اقامت و بناهای مورد بازدید، امکانات پذیرایی، امکانات تفریحی و زیرساخت‌های مناسب عنوان کرده‌اند به طوری که بیش از ۸۰ درصد از پاسخ‌گویان اظهار داشته‌اند که در فرصت دیگری دوباره از این شهر بازدید خواهند کرد.

در ارتباط با فضای اجتماعی شهر تبریز نیز گردشگران معتقد بودند که تعارضاتی با اهالی شهر تبریز نداشته‌اند. در خصوص نحوه برخورد جامعه میزبان با گردشگران می‌توان به این موارد اشاره کرد. در کل برخورد فیزیکی خاصی میان گردشگران و جامعه میزبان وجود نداشته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مردم شهر تبریز در ارتباط با پذیرش گردشگران و مشارکت فعال در جذب گردشگران رغبت بالایی نشان نداده‌اند و گردشگران نیز در پرسشنامه‌ها بر این موارد تأکید داشته‌اند. با این وجود به صورت کلی گردشگران از وضعیت فرهنگی مردم شهر تبریز رضایت داشته‌اند.

جدول ۵: توصیف آماری متغیرهای منتخب

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
سن پاسخگویان	۳۷	۱۱,۰۰	۲۰	۶۳
سال های تحصیل پاسخگویان	۱۳	۲	۵	۲۴
اندازه خانوار	۳	۱	۱	۵
درآمد ماهانه پاسخگویان	۱,۳۴۶,۰۰۰	۵۲۱۷۵۵	۵۰۰۰۰۰	۳,۵۰۰,۰۰۰

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۴

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد که درصد بالایی از گردشگران، شهر مورد نظر را دارای امنیت اجتماعی نسبتاً خوبی می‌دانند که نتایج آن به صورت (جدول ۶) است. همان طور که مشاهده می‌شود از کل نمونه مورد بررسی (۳۹۰ گردشگر) ۱۸/۷ درصد از پاسخگویان دارای احساس امنیت کم، ۳۳/۶ درصد دارای احساس امنیت متوسط و ۴۷/۷ درصد نیز دارای احساس امنیت بالا می‌باشند. میزان رضایت‌مندی از امنیت اجتماعی در بخش مورد نظر نسبتاً خوب می‌باشد. که در این رابطه مهمترین موارد عدم امنیت اجتماعی شهر تبریز از نظر گردشگران، دزدی و جیب‌بری، مزاحمت‌های خیابانی، دعواهای خیابانی، چاقوکشی و خرید و فروش مواد مخدر ذکر شده است.

جدول ۶: بررسی میزان امنیت اجتماعی از دیدگاه پاسخگویان

ردیف	رضایت از امنیت اجتماعی	تعداد	درصد
۱	امنیت بالا	۱۸۶	۴۷/۷
۲	امنیت متوسط	۱۳۱	۳۳/۶
۳	امنیت کم	۷۳	۱۸/۷

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۴

توصیف سایر متغیرها، جهت خلاصه شدن مطالب در جداول همراه با آمار استنباطی آورده شده است. جدول ۷، احساس امنیت اجتماعی گردشگران شهری را بر اساس جنسیت نشان می‌دهد. با توجه به آزمون تفاوت میانگین‌ها و سطح معناداری رابطه معنادار است. به طوری که میانگین نمره احساس امنیت شهری مردان (۹۵/۴۵) بیش از زنان (۷۶/۱۲) می‌باشد.

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴)

جدول ۷: آزمون تفاوت میانگین‌ها بین احساس امنیت اجتماعی گردشگران شهری و جنسیت

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار T	سطح معناداری
زن	۱۵۶	۷۶/۱۲	۱۰/۷	-۷/۴۵	۰/۰۰
مرد	۲۳۴	۹۵/۴۵	۱۱/۸		

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۴

جدول ۸، نمره احساس امنیت اجتماعی گردشگران شهری نمونه مورد مطالعه را بر اساس میزان تحصیلات نشان می‌دهد. با توجه به مقدار f و p تفاوت معناداری بین میزان تحصیلات و میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران شهری وجود دارد. بر اساس آمار توصیفی افراد دارای تحصیلات بالاتر از دیپلم (بیش از ۶۷ درصد پاسخ‌دهندگان) احساس امنیت اجتماعی بیش‌تری از بقیه افراد دارند.

جدول ۸: آزمون تحلیل واریانس بین احساس امنیت اجتماعی و میزان تحصیلات گردشگران

تحصیلات/احساس امنیت	تعداد	DF	میانگین	F	سطح معناداری
بیسواد تا سیکل	۱۲۲	۵	۳۸۷/۲۳	۲/۷۶	۰/۰۲
دیپلم	۹۴				
فوق دیپلم	۴۰				
دانشجو	۶۵				
لیسانس	۵۷				
بالاتر از لیسانس	۱۲				

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۴

جدول ۹، وضعیت احساس امنیت اجتماعی گردشگران شهری را بر اساس وضعیت تأهل نشان می‌دهد. با توجه به مقدار F و P تفاوت معناداری بین وضعیت تأهل و میزان احساس امنیت شهری وجود دارد. بر اساس آمار توصیفی افراد متأهل (۶۷ درصد پاسخ‌گوین) دارای احساس امنیت بیش‌تری از بقیه افراد هستند.

جدول ۹: آزمون تحلیل واریانس بین احساس امنیت اجتماعی و وضعیت تأهل گردشگران

وضعیت تأهل/احساس امنیت	تعداد	DF	میانگین	F	سطح معناداری
مجرد	۱۱۹	۲	۲۲۷۲/۹۵	۱۶/۰۴	۰/۰۰
متأهل	۲۶۴				
سایر	۷				

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۴

در جدول ۱۰ نیز احساس امنیت اجتماعی گردشگران شهری را بر اساس میزان سن می‌توان مشاهده نمود. با توجه به ضریب همبستگی و سطح معناداری بین این دو متغیر از لحاظ آماری رابطه معنادار میان این دو متغیر وجود دارد. بر اساس آمار توصیفی افراد جوان دارای احساس امنیت بیشتری نسبت به سایر افراد می‌باشند. بنابراین فرضیه رابطه بین سن و میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران مورد پذیرش قرار می‌گیرد. همچنین ضریب همبستگی فی ۰/۹۲ نشان‌دهنده همبستگی نسبتاً بالا بین این دو متغیر است و نشان می‌دهد که با افزایش سن میزان احساس امنیت اجتماعی به نسبت زیادی بالا می‌رود. همچنین یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد که بیش‌ترین میزان احساس امنیت اجتماعی در گروه سنی ۲۵ تا ۵۵ سال می‌باشد.

جدول ۱۰: آزمون همبستگی پیرسون و همبستگی فی^۱ بین میزان احساس امنیت اجتماعی و میزان سن گردشگران

همبستگی فی	آزمون پیرسون		احساس امنیت
	سطح معناداری	شدت رابطه	
۰/۹۲	۰/۳۶	۰/۰۲۳	سن

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۴

جدول ۱۱، احساس امنیت اجتماعی گردشگران شهری را بر اساس وضعیت کالبدی^۲ فیزیکی فضای شهری نشان می‌دهد. با توجه به اینکه متغیر کالبدی^۲ فیزیکی نامناسب مستقل و در سطح اسمی و متغیر نارضایتی از امنیت اجتماعی در سطح اسمی مقیاس داده‌ها می‌باشد، بنابراین از آزمون همبستگی فی و کرامر استفاده شده است.

جدول ۱۱: نتایج همبستگی فی بین دو متغیر وضعیت فیزیکی - کالبدی نامناسب با میزان احساس

امنیت اجتماعی گردشگران شهری

ضریب معناداری	همبستگی	مجموع	میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران		متغیر مستقل	
			خیر	بلی	بلی	وضعیت کالبدی ^۲ فیزیکی نامناسب
		۱۸۲	۳۹	۱۴۳	بلی	وضعیت کالبدی ^۲ فیزیکی نامناسب
		۲۰۸	۹۱	۱۱۷	خیر	
		۳۹۰	۱۳۰	۲۶۰		مجموع فی
۰/۱۸۶	۰/۲۴۲					

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۴

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴)

با توجه به نتایج آزمون‌ها، می‌توان پذیرفت که این نتایج معنی‌دار نیست، یعنی به نظر گردشگران بین این دو متغیر رابطه در سطح ($P > 0/05$) رابطه معنادار وجود دارد. نتایج آزمون نشان می‌دهد که وضعیت فیزیکی^۰ کالبدی نامناسب شهر تبریز بر میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران تأثیر منفی نداشته است بنابراین فرضیه؛ وضعیت کالبدی^۰ فیزیکی نامناسب محیط شهری در میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران تأثیر منفی داشته است، مورد پذیرش قرار می‌گیرد.

در بررسی فرضیه بعدی با توجه به متغیر مستقل درآمد گردشگران در سطح اسمی، مقیاس داده‌ها و متغیر وابسته میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران در سطح فاصله‌ای مقیاس داده‌ها، از آزمون ضریب همبستگی فی و کرامر استفاده شده است. میزان درآمد گردشگران به چهار دسته زیر ۸۰۰، بین ۸۰۰ تا ۱۲۰۰، بین ۱۲۰۰ تا ۱۶۰۰ و بیش از ۱۶۰۰ هزار تومان طبقه بندی شده است. در جدول ۱۲ نتایج این آزمون آمده است.

جدول ۱۲: نتایج آزمون همبستگی بین دو متغیر میزان درآمد و میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران

متغیر	همبستگی	ضریب معناداری
فی	۰/۸۷	۰/۰۰
کرامر	۰/۸۷	۰/۰۰

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۴

با توجه به نتیجه آزمون، به این دلیل که سطح معناداری زیر ۰/۰۵ می‌باشد، فرضیه رابطه معنادار این دو متغیر مورد پذیرش قرار می‌گیرد. همچنین ضریب همبستگی فی بین دو متغیر مستقل میزان درآمد و وابسته میزان احساس امنیت اجتماعی ۰/۸۷ می‌باشد که بیانگر همبستگی نسبتاً بالای این دو می‌باشد. علاوه بر این ضریب همبستگی نشان می‌دهد که با افزایش میزان درآمد گردشگران، میزان احساس امنیت اجتماعی آنان در جامعه میزبان بالا می‌رود که این عامل نشان دهنده پایگاه اجتماعی^۰ اقتصادی گردشگر و تأثیراتی که بر امنیت اجتماعی می‌گذارد، می‌باشد.

در ادامه به بررسی نقش و کارکرد نیروی انتظامی با احساس امنیت اجتماعی گردشگران می‌پردازیم. با توجه به ارتباط بسیار نزدیک این نهاد با بحث امنیت اجتماعی گردشگران، فرضیه؛ "به نظر می‌رسد بین عملکرد نیروی انتظامی با میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران رابطه معناداری وجود دارد"، تدوین شده است. جهت

سنجش این فرضیه از آزمون T استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول ۱۳ آمده است. ضریب T به دست آمده (۱۳/۸) نشان می‌دهد که ارتباط بسیار قوی بین این دو متغیر برقرار می‌باشد. یعنی با افزایش نقش نیروی انتظامی به ویژه از جنبه‌های جدید و عملکرد در فضاهای گردشگری و عمومی شهر تبریز، احساس امنیت اجتماعی گردشگران به میزان بسیار زیادی بالا می‌رود. بنابراین لزوم توجه و برنامه‌ریزی پلیس برای گردشگران از دید پاسخ‌دهندگان بسیار لازم و ضروری می‌باشد. همچنین یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد که میزان رضایت‌مندی از نیروی انتظامی شهر تبریز (بیش از ۶۵ درصد) نسبتاً خوب می‌باشد.

جدول ۱۳: نتایج آزمون همبستگی بین دو متغیر (نقش نیروی انتظامی و فعالیت رسانه) با میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران

میزان احساس امنیت اجتماعی		متغیر
Sig T	آزمون T	
۰/۰۰	۱۳/۸	نقش نیروی انتظامی
۰/۰۰	۱۲/۶	نقش فعالیت رسانه‌ها

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۴

وجود عوامل کنترل‌کننده (نیروی انتظامی) اگر چه راه حل پایداری نیست، اما به صورت مقطعی ضروری است. از این رو میزان حضور نیروی انتظامی از دیدگاه ساکنان سنجش گردیده و نتایج آن در جدول ۱۴ آورده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود بیش‌ترین حضور نیروی انتظامی به صورت گشت موقت می‌باشد و بعد از آن عدم نظارت توسط ساکنان بیان شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود درصد عدم نظارت توسط پاسخ‌دهندگان ۳۱ درصد عنوان شده است که بیانگر جدیدیت و عملکرد نیروی انتظامی به صورت نامطلوب می‌باشد.

جدول ۱۴: میزان حضور نیروی انتظامی از دیدگاه ساکنان

درصد	فراوانی	عوامل کنترل‌کننده
۱۶/۷۵	۱۲۸	نظارت دائم
۳۳/۲۵	۲۵۴	گشت موقت
۱۸/۷۲	۲۴۳	نظارت، در صورت گردشگران
۳۱/۲۸	۲۳۹	عدم نظارت
۱۰۰	۷۶۴	جمع

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۴

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴)

از طرفی دیگر نقش فعالیت رسانه‌ها در رابطه با میزان احساس امنیت اجتماعی نیز مورد آزمون قرار گرفته است و نتایج آن در جدول ۱۳ آمده است. همان طور که مشاهده می‌شود، ضریب T به دست آمده ۱۲/۶ می‌باشد و نشان می‌دهد که رسانه‌ها به میزان بسیار زیادی در افزایش میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران شهر تبریز تأثیر دارند. بنابراین دو عامل نقش نیروی انتظامی و رسانه‌ها در تعامل و ارتباط با هم به میزان بسیار زیادی بر احساس امنیت اجتماعی شکل گرفته در گردشگران شهری تأثیر دارند. یعنی با بهبود کارکرد نیروی انتظامی و نظارت دائم بر فضاهای دارای مشکلات و معضلات اجتماعی و امنیتی از یک طرف و از طرف دیگر افزایش آزادی فعالیت رسانه‌ها در تمامی ابعاد می‌توانند میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران شهری را به میزان بسیار زیادی افزایش دهند.

در این بخش از طریق تحلیل مسیر و با استفاده از رگرسیون چند متغیره، سهم هر یک از متغیرهای مستقل در تبیین متغیر وابسته به طور هم زمان، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. ضریب مسیر که در دیاگرام مسیر مورد استفاده قرار می‌گیرد، در این جا همان وزن بتا (Beta) می‌باشد که بر تأثیر مستقیم یک متغیر که علت فرض شده است بر متغیر دیگر که معلول فرض شده است دلالت می‌کند، در واقع جهت اثر و میزان اثر متغیرات روی متغیر معلول با ضریب مسیر مشخص می‌شود. به منظور تحلیل مسیر، ابتدا تمامی متغیرهای مستقل و متغیر امنیت اجتماعی به عنوان متغیر وابسته، به روش (Enter) وارد معادله رگرسیونی شدند. از میان متغیرهای مستقل وارد شده در معادله رگرسیونی با توجه به مقدار t و سطح معناداری آن درمیابیم تنها متغیرهای مستقل میزان تحصیلات، سن، سواد، وضعیت تأهل، میزان درآمد، نقش نیروی انتظامی و رسانه‌ها بر متغیر وابسته تحقیق امنیت اجتماعی تأثیر مستقیم می‌گذارند. همچنین ضرایب مسیر (Betaها) نشان می‌دهد که از مجموع عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی، متغیر مستقل عملکرد نیروی انتظامی با بتای $0/318$ بیش‌ترین تأثیر را بر میزان امنیت اجتماعی (در میان متغیرهای مستقلی که با توجه به سطح معناداری t معنادار شناخته شده‌اند) دارد. علاوه بر این مقدار ضریب تعیین (R^2)، که $0/243$ می‌باشد گویای این مطلب است که مجموع متغیرهای نامبرده حدود ۲۵ درصد متغیر وابسته تحقیق یعنی امنیت اجتماعی را تبیین می‌کنند. به عبارتی، ۲۵ درصد از واریانس و تغییرات متغیر

وابسته ناشی از شش متغیر میزان تحصیلات، سن، سواد، وضعیت تأهل، میزان درآمد، نقش نیروی انتظامی و فعالیت رسانه‌ها در مقابل ضریب تعیین چندگانه (R^2)، ضریب عدم تعیین یا ضریب خطا (e^2) وجود دارد که نمایانگر مقادیر تبیین نشده در هر معادله رگرسیونی است و با توجه به اینکه همواره $R^2 + e^2 = 1$ می‌باشد، بنابراین ضریب عدم تعیین در کل پاسخگویان $0/759$ (۷۷ درصد) می‌باشد که بیانگر این مطلب است که ۷۷ درصد از تغییرات امنیت اجتماعی توسط عواملی غیر از متغیرهای مستقل موجود در معادله رگرسیونی تبیین می‌گردد.

جدول ۱۵: مدل رگرسیونی چند متغیره امنیت اجتماعی

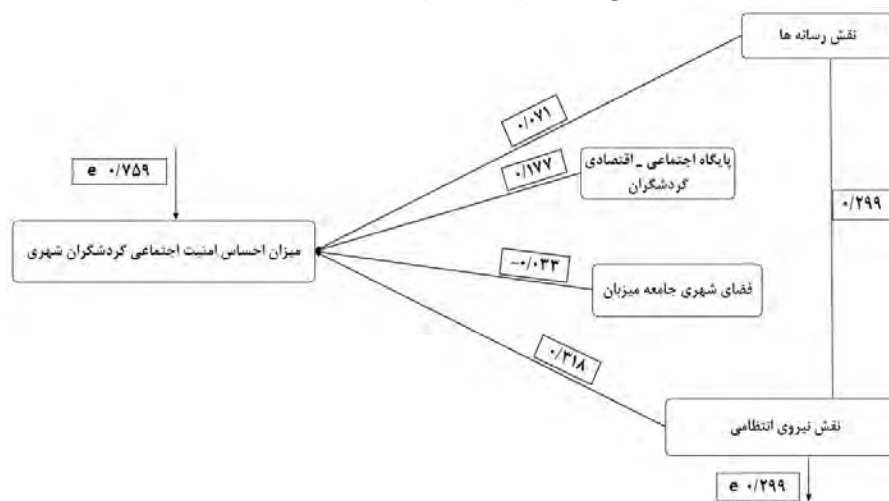
سطح معناداری t	مقدار t	ضرایب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد		متغیرها
		Beta	خطای استاندارد	B	
۰/۱۶۴	۱/۴۰۴		۴/۵۲۴	۶/۳۴۷	عدد ثابت (Constant)
۰/۳۵۹	۰/۹۲۲	۰/۰۷۱	۰/۶۰۹	۰/۵۶۱	نقش فعالیت رسانه‌ها
۰/۰۰۰	۴/۱۷۳	۰/۳۱۸	۰/۱۰۹	۰/۴۵۱	نقش نیروی انتظامی
۰/۶۸۵	-۰/۴۱۰	-۰/۰۳۳	۰/۱۰۹	-۴/۴۶۳	فضای شهری جامعه میزبان (فیزیکی، اجتماعی)
۰/۰۳۳	۲/۱۶۹	۰/۱۷۷	۰/۰۵۲	۰/۱۱۱	پایگاه اجتماعی اقتصادی گردشگران (سن، تاهل، سواد و میزان درآمد)

R: ۰,۴۹۸ R Square: ۰,۲۴۸

مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۴

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴)

شکل ۳: نمودار تحلیل مسیر امنیت اجتماعی در کلانشهر تبریز

نتیجه گیری

شهر تبریز به دلیل برخورداری از جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و نظایر اینها، هر ساله میزبان ده‌ها هزار گردشگر از سراسر کشور محسوب می‌گردد. با وجود اینکه کیفیت تجربه گردشگری در این شهر پایین آمده است، اما منحصر به فرد بودن بعضی از جاذبه‌ها باعث جذب گردشگران فراوانی به این شهر شده است. به دلیل حجم ورودی فراوان گردشگران به این شهر نسبت به ظرفیت پذیرش آن، تأثیرات منفی و نامطلوبی در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، امنیتی، محیطی و کالبدی به شهر وارد شده است که با این مسائل میزان احساس امنیت اجتماعی در گردشگران کم می‌شود (حیدری، ۱۳۸۳: ۶۹).

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که درصد بالایی از گردشگران، شهر مورد نظر را دارای امنیت اجتماعی نسبتاً خوبی می‌دانند. از کل نمونه مورد بررسی (۳۹۰ گردشگر)، ۱۸/۷ درصد از ساکنان دارای احساس امنیت کم، ۳۶/۶ درصد دارای احساس امنیت متوسط و ۴۷/۷ درصد نیز دارای احساس امنیت بالا می‌باشند. میزان رضایتمندی از امنیت اجتماعی در بخش مورد نظر نسبتاً خوب می‌باشد. در این رابطه، مهمترین موارد عدم امنیت اجتماعی شهر تبریز از نظر گردشگران، دزدی و جیب‌بری، مزاحمت‌های خیابانی، دعوای خیابانی، چاقوکشی و خرید و فروش مواد مخدر ذکر شده است. همچنین

میزان احساس امنیت اجتماعی با عواملی چون سن، جنس، میزان تحصیلات، میزان درآمد، وضعیت تأهل، عملکرد نیروی انتظامی، عملکرد رسانه‌ها و... ارتباط بسیار نزدیکی دارد. که از میان این عوامل بیشترین نقش را عملکرد نیروی انتظامی عنوان کرده‌اند. هم چنین شرایط کالبدی^۵ فیزیکی شهر تبریز از نظر پاسخگویان تأثیر آن چنانی بر بالا بردن میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران ندارد. در ارتباط با فضای اجتماعی شهر تبریز نیز گردشگران معتقد بوده که تعارضاتی با اهالی شهر تبریز نداشته‌اند. در خصوص نحوه برخورد جامعه میزبان با گردشگران می‌توان گفت که در کل برخورد فیزیکی خاصی میان گردشگران و جامعه میزبان وجود نداشته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مردم شهر تبریز در ارتباط با پذیرش گردشگران و مشارکت فعال در جذب گردشگران رغبت بالایی نشان نداده‌اند و گردشگران نیز در پرسشنامه‌ها بر این موارد تأکید داشته‌اند. با توجه به چند وجهی بودن مقوله امنیت پایدار شهری، تأمین امنیت گردشگران شهری تنها از طریق مدیریت امنیتی^۶ انتظامی یا مراکز متعدد با عدم ارتباط و هماهنگی لازم تأمین نمی‌شود و این امر نیازمند شکل‌گیری نظام مدیریت یکپارچه شهری می‌باشد.

با توجه به نتایج به دست آمده با نتایج پژوهش پوراحمد و همکاران (۱۳۹۲) همخوانی دارد و گردشگران در موضوع سفر به مقوله امنیت و احساس امنیت توجه بیشتری دارند. جمیل صمدی بگه (۱۳۸۶) در مطالعه خود به این نتیجه رسیده است که در بین گردشگران با توجه به ویژگی‌های فردی و میزان احساس امنیت آنها تفاوت معناداری مشاهده شده است. در این پژوهش نیز این نتیجه حاصل شده است. به طوری که بر اساس آزمون t-test و سطح معناداری بین جنسیت گردشگران و احساس امنیت آنها تفاوت معناداری مشاهده شد.

پیشنهادات کاربردی

برای افزایش امنیت اجتماعی فضاهای شهری محدوده مورد مطالعه (تبریز) راهکارهای کاربردی زیر پیشنهاد می‌شود:

- افزایش ضریب امنیت عمومی و اجتماعی و مداخلات دستگاه‌های فرهنگی، آموزشی و انتظامی با هدف کاهش زمینه‌های جرم و جنایت؛

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴)

- توسعه پلیس‌های گردشگری در اماکن تاریخی و گردشگری؛
- شناسایی مکان‌های پر خطر و جرم خیز شهر، به ویژه در مکان‌های گردشگری؛
- ارائه تسهیلات و خدمات به گردشگران از قبیل نقشه، پوستر مکان‌های دیدنی و پذیرایی و ...؛
- اطلاع رسانی مناسب و همچنین استقرار راهنمایان در مکان‌های هدف برای خدمت رسانی بهینه؛
- آموزش شهروندان و ایجاد پلیس افتخاری شهروندی در جهت افزایش مشارکت مردمی؛
- توجه به افزایش کمی و کیفی نورپردازی معابر، میدان، اماکن و بناهای تاریخی؛
- برخورد انتظامی با مجرمین و اراذل و اوباش؛
- گسترش فرهنگ گردشگری از طریق توسعه مراکز علمی؛
- تقویت فرهنگ بومی از طریق مدارس و دانشگاه‌ها و ... جهت همکاری با گردشگران داخلی و خارجی؛
- توسعه تبلیغات از طریق رسانه سنتی و رسانه‌های الکترونیکی جدید مثل ماهواره و اینترنت؛
- استفاده از تجربیات دیگر کشورها در زمینه احساس امنیت و گردشگری.

منابع

- افتخاری، علی اصغر (۱۳۸۲). مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیتی، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۱۹، صص ۲۰-۳۹.
- انجمن تخصصی معماری و شهرسازی (۱۳۹۲)، افزایش احساس امنیت فضاهای عمومی به خصوص پارک‌ها با استفاده از اصول (CPTED)، <http://www.iranshahrsaz.com/newreply.php>.
- آذر، عادل و مومنی، منصور (۱۳۹۲)، آمار و کاربرد آن در مدیریت، تهران: انتشارات سمت. جلد اول. صص ۳۵-۳۰.
- آرون، ریمون (۱۳۷۰)، مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی، ترجمه باقر پرهام، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
- بیات، بهرام (۱۳۸۸)، بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت شهروندان تهرانی، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال اول، شماره ۱، صص ۱۲-۲۵.
- پور احمد، احمد، رهنمایی، محمد تقی و کلانتری، محسن (۱۳۸۲)، بررسی جغرافیایی جرایم در شهر تهران، مجله پژوهش‌های جغرافیایی، سال ۳۵، شماره ۴۴.
- ترابی، یوسف. گودرزی، آیت (۱۳۸۳). ارزش‌ها و امنیت اجتماعی، فصلنامه دانش انتظامی، سال ششم، شماره دوم.
- ترنر، جانانان (۱۳۷۳)، ساخت نظریه‌های جامعه‌شناسی، ترجمه عبدالعلی لهسایی زاده، شیراز: انتشارات نوید.
- حیدری‌چپانه، رحیم (۱۳۸۳). ارزیابی منابع توسعه‌ی صنعت توریسم در ایران، رساله‌ی دکتری، تبریز، دانشکده علوم انسانی.
- دفتر تحقیقات کاربردی نیروی انتظامی استان لرستان (۱۳۸۹)، مآخذشناسی حوزه مطالعاتی احساس امنیت، نظم و امنیت، دفتر تحقیقات کاربردی نیروی انتظامی استان لرستان.
- زنده دل، حسین (۱۳۷۳). مطالعات و برنامه‌ریزی گردشگری در آذربایجان شرقی، جلد اول، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی آذربایجان شرقی.
- سام آرام، عزت‌الله، (۱۳۸۸)، بررسی رابطه سلامت و امنیت اجتماعی با تأکید بر رهیافت پلیس محور، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال اول، شماره ۱: صص ۲۹ ° ۹.
- شایسته زرین، امیر (۱۳۸۷)، شناسایی و تحلیل کانون‌های جرم خیز شهر شهریار با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم مرزی و انتظامی، دانشگاه علوم انتظامی.

- پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۴)
- شکر بیگی، عالیہ، آقایی نور، مریم، قبادی، عباس و عبدال علی پور، قادر (۱۳۹۰)، بررسی تاثیر رسانه های جمعی بر احساس امنیت اجتماعی مطالعه موردی افراد ۳۸ ° ۱۸ سال استان چهارمحال و بختیاری، فصلنامه دانش انتظامی، سال سیزدهم، شماره ۴، صص ۳۱ ° ۶۱.
  - صمدی، جمیل (۱۳۸۴) بررسی امنیت اجتماعی در شهر سنندج، پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه-شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران
  - کرامتی، مهدی، (۱۳۸۵)، بررسی میزان احساس امنیت در شهروندان کشور، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، سال دوم، شماره ۶ و ۷.
  - کیویستیو، پیتر (۱۳۷۸)، اندیشه های بنیادی در جامعه شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
  - لاندین، رابرت ویلیام (۱۳۸۷)، نظریه ها و نظام های روانشناسی، ترجمه یحیی سید محمدی، تهران: نشر ویرایش.
  - ماهر، علی (۱۳۸۴)، بررسی رابطه فقر و سلامت در ایران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۸، صص ۵۵-۶۱.
  - مخلص، محمد علی (۱۳۷۱). فهرست بناهای تاریخی استان آذربایجان شرقی، انتشارات سازمان میراث فرهنگی کشور.
  - Bilging, Pinar; Both, Ken; Jones, Richard Wyn (۱۹۹۸). Security studies: The next stage? Inverno ۹۸, N ۴۸-۲.
  - Buzan, Barry; Weaver, Ole (۱۹۹۸). Liberalism and security: the contradictions of the liberal leviathan, Copenhagen peace research institute (COPRI) Working papers
  - Goldner, Charles R; Ritchi J R Brent; McIntosh, Robert W, ۱۹۹۹, tourism: principles. Practices. philosophies, J.W publication.
  - Lindstrom, Martin; Merlo, Joan & Ostergren, Per-Olof, (۲۰۰۳). "Social capital and sense of insecurity in the Neighbour: a population-based multilevel analysis in Malmo, Sweden". Social science & medicine, Vol ۵, p ۱۱۱۱-۱۱۲۰.
  - Roe. Paul (۱۹۹۶). The societal security dilemma Copenhagen peace research institute (COPRI) Working papers.
  - Sonders, D. (۱۹۹۳) Social Theory and Urban Questions, London: Routledge.
  - World tourism organization (۱۹۹۳) tourism to the ۲۰۰۰: qualitative aspects affecting global tourism growth ° a discussion paper.